

BALLAI LÁSZLÓ

Aria lamentosa

© COPYRIGHT 2006, BALLAI LÁSZLÓ. MINDEN JOG FENNTARTVA.

MEGJELENT AZ "EZREDEVÉG" IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALOMKRITIKAI FOLYÓIRAT
XV ÉVFOLYAM, 12. (2005. DECEMBERI) SZÁMÁBAN.

EZ A MŰ AZ ÍRÓ HONLAPJÁRÓL, A [HTTP://BALLAI.VASAROS.COM/](http://ballai.vasaros.com/) OLDALRÓL SZÁRMAZIK.

A SZÖVEG BÁRMINEMŰ MEGVÁLTOZTATÁSA, VALAMINT KERESKEDELMI CÉLÚ SOKSZOROSÍTÁSA
CSAK A SZERZŐ KÜLÖN, ÍRÁSBELI ENGEDÉLYÉVEL LEHETSÉGES.

E-MAIL: [BALLAI@VASAROS.COM](mailto:ballai@vasaros.com)

© 2006 [VASAROS DOT COM](http://vasaros.com)

Ezerkilencszázötvennégy óta nagynéném többször is magával vitt Mindenszentekkor a rákoskeresztúri temetőbe.

– Ma úgy mondják halottak napja – magyarázta Lili néni –, de te jegyezd meg, kislányom, olyan sok szent tett tanúbizonyságot a Jézus Krisztusért, hogy egyszerűen nem férhettek be a naptárba, azért vezették be ezt az ünnepet. Egyébként, minden kedves halottunk is szentté válik előttünk.

Bágyadt napsütésben, zuhogó esőben, csakúgy, mint ónos szitálásban elgyalogoltunk ahhoz a parcellához, amelyben egykor nagynéném férjének a sírja volt egészen addig – amíg be nem szántották.

– Képzeld csak el, szívecském, és ezért is nem hoztalak ide, amíg első áldozó, azaz kicsit felnőtt nem lettél, kijövünk a kemény tél utáni első szép vasárnap, hozzuk a friss hóvirágot, és nincs hová letenni. Megzavarodtunk, melegebb volt a szokásosnál, talán elvettük a parcellát, visszamentünk, tovább sétáltunk, hiába...

Itt nagynéném szava mindig keserű könnyekbe fulladt, úgyhogy a történet végét édesanyámtól ismerem. Hétfőn bementek a temetkezési vállalatához, ahol egyik osztályról a másikkra küldték őket, míg végül egy előadó nagy hümmögések közepette beismerte, hogy a sírhelyét, noha ki volt fizetve ötvenhatig, bizony felszámolták, mert éppen a közepén feküdt egy régi parcellának, az összes bérlet lejárt.

Többnyire mégis kellemes, őszutói napsütésben sétálgattunk Lili nénival a temetőben, ahol, midőn a tekintetem elkalandozott egy-egy cifra sírszobor, vagy hatásos síremlék felé, egyáltalán nem kerített hatalmába az a tragikus halálérzés, amely nagynénémben ama bizonyos parcella felé közeledve egyre hevült, és ott a helyszínen, végül is engem, csakúgy, mint őt, vadul torkon ragadott, akár Otelló Desdemonát.

A nagynéném nem csak a temetőbe vitt el, hanem az operába is. Az az élmény, amikor a vasárnapi matinék után először mehettem vele a szombat esti előadásra, felért egy első áldozással. Különösen, hogy vasárnapról szerdáig csupán a szombat este hallottakról beszélt, hogy, miközben egészen kitűnő volt Gertrudis, miért nem találhatta a helyét Melinda, miért érezte szögletesnek Bánkot, karcos melléköngéje dacára miért szerette mégis Tiborcot. Furcsa, mindig a szereplők nevét említette, soha nem az énekesekét. Csütörtöktől figyelme már a következő szombatra irányult, melyik toalettjét öltse magára, részint a téma – mert egy *Don Pasqualé*-n mégsem viselheti ugyanazt, mint az *Istenek alkonyá*-n –, részint a viselet gyakorisága szerint, mert még azt hiszik, hogy csak ez az egy ruhája van. A Lili nénival való operalátogatás tehát meghatározott rítus szerint zajlott. A ruhatárban még a legmelegebb estéken is beadott legalább egy esernyőt, a büfében a feltornyozott hajú kasszírától meg kellett kérdezni: „Idám, ugye még nem fogyott el a tokaji?” Liszt mellszobrá előtt nem maradhatott el a sóhajtás: „Ferenc, Ferenc, ha még operát is írtál volna!”

Mégsem ezért lettem operaénekesnő. Az Andrássy úti házban három emelettel felettünk lakott Vera néni. Nos, ha nagynéném az opera szempontjából rangsorolta ruháit, ez a hölgy, mintha az angol királynő fogadására készült volna. Azok a gyöngyök, hímzések és bársonyok, melyeket rajta láttam, egész gyermeki fantáziámat betérítették. Nem is beszélve a krémjei, parfümjei illatáról.

– Olyan akarok lenni, mint a Vera néni – mondtam.

Ő pedig operaénekesnő volt, az Operaház örökös tagja. De már nem énekelt. Mindenféle népek jártak hozzá, ők áriázták tele a lakását, és persze a házat. Némelyik koloratúr szoprán tanítványának akkora hangereje volt, hogy apám felkiáltott:

– Ez már nem mehet így tovább!

– Santuzza, *Parasztbecsület* – mondta ilyenkor Lili néni ábrándozva, és minden ment tovább.

Egy nap az udvaron labdáztam és énekelgettem, amikor a keramitlapokon végigkopogó léptek nem haltak el a lépcsőház irányában, hanem egyre erősödtek a hátam mögött, végül

valaki megsimogatta a fejemet.

– Milyen szép hangod van, te kislány – mondta Vera néni. – Jártál-e már az Operában?

– Persze – válaszoltam büszkén –, már fél éve esti előadásra megyünk szombatoként Lili nénival.

Vera néni kinyitotta gobelin táskáját, és két jegyet nyújtott át.

– Gyertek el most vasárnap az Erkel Színházba – mondta. – Én már csak tanítok, de most be kell ugranom Leonóra szerepébe, különben nem lesz előadás.

Nagynénémet ekkora zavarban még sohasem láttam.

– Hogy téged a Pallagi Vera... – hebegte. – És, hogy újra énekel Istenem, amikor még gimnazista lány voltam, a kakasülőről!... Most... fellép. Mit vegyek fel? Egyetlen ruhám sem alkalmas arra, hogy a... proscénium páholyban helyet foglaljak.

Amint az első felvonás szünetében az emeletre indultunk az Erkel színházban – ahol még sohasem jártam –, hát a baloldali lépcsőház falán mindjárt ott díszelgett Vera néni portréja. Lili néninek földbe gyökerezett a lába, a büféig el sem jutottunk. Még szerencse, hogy helyben, a lépcső alatt van egy perces. Csak tördeltük a sós csemegét, és bámultunk, hogy azt, aki a színpadon énekel, és végtére is személyes ismerősünk, kiszakítva múltból és jelenből, az Operaház örökös tagjaként látjuk a falon.

Hétfő délután nagynénéem egy csokor sárga rózsát nyomott a kezembe. – Menj fel Vera nénihez, kedves, és köszönd meg neki szépen.

– És te, nem jössz, Lili néni? – kérdeztem ijedten.

– Te kaptad a jegyet angyalom, én csak alkalmatlankodnék.

– Én, én... – nem tudtam többet kinyögni, csak nyújtottam felé a virágot.

Minél feljebb haladtam a lépcsőn, egyre jobban vert a szívem. Végül az ajtó előtt, már annyira a torkomban dobogott, hogyha egy madár beereszkedik udvarunkba, könnyen a csőrébe kaphatta volna. Nem is hallottam a csengőt. Talán meg sem nyomtam. Egyszer csak kinyílt az ajtó, és ott állt Pallagi Vera, tengerkék kasmír kosztümben.

Ő pedig leguggolt, megölelt, megcsókolt, majd megfogva a kezemet, bevezetett a lakásba. Addig azt hittem, a mi lakásunk a legszebb. Ám itt olyan mély illat uralkodott, mint az operaszínpadon A gobelin huzatú ülőgarnitúra mindegyike más-más mitológiai jelenetet mutatott. A pohárszékekben sorakozó metszett kristálypoharak, karafinák megsokszorozva szórták a szembe a tavaszi nap sugarait. Semmi nem múlhatta felül azonban a művész nő vörös budoárját, amelynek azt a falát, amely előtt a fésülködő asztalka állt, szinte teljesen beborították a fényképek. Gondosan elrendezte a rózsákat egy kristályvázába.

– Svéd Sándor, az igazi úriember – mutatott sorban a fotókra – Bruno Walter, a nagy karmester. Jörling, az első tenor, aki kedvesen szólt hozzám. Solti György, született zongora korrepetitor. Furtwängler, a mester. Soha nem oda nézett, ahová intett, mégsem tudta Beethovent, Wagnert, Brahmsot úgy dirigálni senki, mint ő, sem Böhm, sem Walter. Palló Imre, a drága, a lelke olyan bársonyos volt, mint a hangja, miatta még a *Bánk bán*-t is áttranszponálták baritonra. És micsoda Bánk bán volt! Ő Lehár. Bécsben egyszerűen bekopogott hozzám, hogy énekeljek operettet. A Musikvereinben dirigálta a Filharmonikusokat. Tudod, Bécs megőrül az operettért. Lehár mindig megkérdezte, milyen estei ruhát fogok viselni, és ahhoz illő orchideát küldött nekem. Tudod, én csak átutazóban jártam Bécsben, de miatta öt évig tartott ez a tranzit. Franci bácsi hetvenedik születésnapján az Operában el akarta vezényelni a *Cigányélet*-et, de nem hagyták. Budapestre jött, itt bemutathatta. Vele mentem Bad Ischlbe is. Tudod, ahonnan az isler származik. Azután Nádasdy Kálmán Bécsben rendezte a *Bohém*-et. Összeveszték rajtam Franci bácsival Nekem Budapesten kell énekelnem, kardoskodott Nádasdy. De akkor ki képviseli a magyar énekes lelkiületet a bécsi estei életben, feszült neki Franci bácsi. Elfogadtam hát egy filmszerepet Prágában. Látod, itt a Károly-híd korlátjára támaszkodom. Neked is lesz ilyen gyönyörű ruhád, ha operaénekesnő leszel Énekelj csak szépen valamit!

Pallagi Vera néni kezdett el énekelni tanítani Lili néni nem tudta, hová legyen a boldogságtól – Édes, szép gyermekem – mondta. – Te leszel az új Pallagi Vera.

El is híresztelte az egész utcában. A házbeli gyerekek csoportokba álltak, úgy csúfoltak, ujjukat nekem szegezve: „Vera néni! Vera néni!” Egész addig, amíg egyszer Vera néni meg nem jelent a gang magasán, olyan méltósággal, mint Turandot hercegnő.

– Nos, ki szólít? – kérdezte.

Dermedt csend lett. Akkor értettem meg, hogy az életben a csend a fontos. Tíz évvel később, amikor a Zeneakadémia elsős növendékeként megnyertem az országos Walter Rózsi-énekversenyt, a zsűri elnöke, Mihály András azt mondta: – E verseny győztese nem énektechnikájában, se nem hangképzésében múlta felül a második helyezettet, hanem a csendjeiben.

Ezért is nem szerettem, amikor Magyarországra is bejött a nyíltszíni taps orosz vagy amerikai divatja. Nem arról van szó, amikor, mint a Scalában a közönség Maria Callas vagy Renáta Scotto *Traviatajájának* belépője után egyszerűen nem tudta türtőztetni magát. Nem, hanem hogy az ária végén kötelességszerűen beáll az énekes, és akkor tapsolni kell Vagy fordítva, minden szám után beletapsolnak az áriába. Hol van már a hatvanas, hetvenes évek fegyelmezett operaközönsége? Azért jó itthon énekelni. A Scalában, a Festspielhausban, a párizsi Operában a szerep mellett mindig a dicsőségre gondol az ember. Az Erkelben arra, hogy Istenem, itt léptem fel először. Izgalmamban akkora hangerővel énekeltem Desdemonát, hogy nem tudtam figyelni a vezető tenorra, aki az első szünetben feldúlva rohant be az öltözőbe, és őrjöngött, amiért őt nem hallja a közönség. Csakhogy bejött Komor Vilmos is.

– Ez az, kisasszony, csak így tovább – mondta. – Ilyen Desdemonát utoljára Toti dal Monte produkált a Metropolitanben. Az Erkelben, ahol tíz évvel később, amikor magánénekesnő lettem, a baloldali lépcsőház fordulójában, nem messze Vera néniétől, elhelyezték a fényképemet.

– Nincs többé Vera néni, édesem – ölelt magához Pallagi Vera. – Szervusz!

Mondanom sem kell, ez volt nagynéném életének legboldogabb napja. Ettől fogva, ahányszor csak tehettem, elsétált az Erkelbe, hogy gyönyörködjön a fényképemben. És persze, minden ismerősét, akit rábírható, magával cipelte. Mint valami szent helyre. Kicsit pironkodtam is miatta.

– Ne is törődj a bolondériámmal, édes fiam, te csak énekeljél.

És valahányszor Budapesten énekeltem, akár az Operában, akár az Erkelben, Lili néni ott ült az első sorban, az alkalomhoz és a szerepemhez legillőbb öltözetben, amíg csak meg nem halt. Nagyon nehezen tudtam rávenni édesanyámat, hogy gyászbeszéd helyett egyszerűen hadd énekelhessem el a sírnál az *Ave Mariá*-t és a *Fűzfadal*-t az *Otelló*ból. Azóta, a világ bármely színpadán adom elő e nagyszerű *aria lamentosák* összefonódó melódiáit, mindig a nagynéném emléke szakad fel belőlem.

Minden halállal közelebb kerülünk a sajátunkéhoz. Mégis, pályám Lili néni halála után ívelt fel Egy bécsi fesztivált követően Nagano személyesen gratulált, és elkérte a vizitkártyámat. Ezt követően egyszer késő éjjel telefonált, hogy nem tudnék-e beugrani a Lakmé szerepébe. Röpültem Lyonba. Kiderült, hogy premier. A bemutató után szerződtettek a Lyoni Operába Lyon után Párizs, London, Milánó következett. A drága Lili néni milyen örömmel mutatta volna az ismerőseinek a lapokat, melyek külföldi fellépéseimről tudósítottak! Istenem, hányszor, de hányszor énekeltem el neki Desdemona csodáit. Biztos voltam benne, hogy a mennyországban van egy opera, ahová Lili néni minden előadásra elmegy, és amit csak éneklek, azt ő ott hallja, és gyönyörködik benne. Ezért hát soha nem hibázhattam.

Még a vizsgálóelőadásomon sem izgultam annyira, mint negyven év múltán, amikor éppen Budapesten töltöttem a szabadságomat, és felkértek, hogy ugorjak be az *Otello*-ba az Erkelben. Az ember leginkább azt ronthatja el, amit tud. És pláne itt! Jóval az előadás előtt érkeztem, hogy bejárhassam az útvonalat, amely Lili nénivel együtt a miénk volt. Persze, a

pereces még nem volt ott a lépcső alatt. A büfében is javában rendezgették a tálkákat. Én azért bementem, és üdvözöltem Idát. Az idők során ez az asszony mit sem változott. Feltornyozott frizurájával, ezüst blúzában olyan örökkévalónak tűnt, mint az operák, melyeket énekeltünk. Vajon végighallgatott egyet is közülük? Soha nem mertem megkérdezni tőle.

Egy nyitott ablaknál beszívtam a kora nyári este balzsamos levegőjét. Amikor a tavasz minden illata itt van még, de már a nyár langyossága is simogat. És ahogy kinéztem a szemközti, fantáziátlan irodaházra, eszembe ötlött valami Visszamentem a baloldali lépcsőfordulóba. Tényleg lecserélték a fényképemet! A helyén egy generációval fiatalabb – nagyon mutatós – kollegina díszelgett. Néztem, néztem, és nem tudtam szóhoz jutni Mintha Otelló marka már a torkomra szorult volna. Úgy éreztem magam, mint akit beszántottak. Mint Lili néni, aki ellátogatott egy sírhoz, amely egyszer csak nem volt többé. Soha nem fogom újra elénekelni Desdemona szerepét úgy, mint akkor este – utolsó Erkel Színház-beli fellépésem.

VÉGE